

**Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran
kirjallisuuspalkinnon saavat
vuonna 2012**

Janne Nummela,
Tommi Nuopponen ja
Jukka Viikilä

proosateoksestaan *Ensyklopedia*
(Poesia 2011)

Muut ehdolla olleet teokset olivat

Minna Lindgrenin *Sivistyksen turha painolasti* (Teos 2011),
Maaria Päivisen *Minä rakastan sinua nuori mies* (ntamo 2011) ja
Marguerite Yourcenarin *Tulet*, suomennos Jussi Lehtonen (Teos 2011).

Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuuspalkinnon säännöt

§ 1 Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuuspalkinto jaetaan kerran vuodessa sellaiselle edellisellä kalenterivuonna julkaistulle suomenkieliselle proosateokselle tai -käännökselle, joka on oivallistavalla tavalla rikastuttanut suomenkielisen proosan mahdollisuuksia.

§ 2 Seura valitsee vuosittain keskuudestaan kolme–viisihenkisen ryhmän, jonka on tehtävä vähintään kaksi kilpailevaa ehdotusta palkittavasta teoksesta. Kuhunkin ehdotukseen voi sisältyä useampi kuin yksi palkittava teos. Ryhmä voi ehdottaa myös palkinnon jättämistä jakamatta.

§ 3 Seura äänestää em. ehdotuksista erikseen sovittavalla tavalla. Jos kaksi ehdotusta saa yli 40 prosenttia annetuista äänistä, palkinto jaetaan näiden ehdotusten kesken (paitsi siinä tapauksessa, että toinen niistä on ehdotus palkinnon jättämisestä jakamatta).

§ 4 Palkinto koostuu palkinnon perusteluista eli seuran vuosikirjassa julkaistavista esseistä ja artikkeleista, jotka monipuolisesti valottavat palkitun teoksen luonnetta ja ansioita.

§ 5 Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran entiset ja nykyiset jäsenet eivät voi saada Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuuspalkintoa.

Ensyklopedisia kysymyksiä

Mikä on ensyklopedia? Mikä on *Ensyklopedia*?

***

Onko ”ensyklopedia” genre? Onko ”kaunokirjallinen ensyklopedia” genre? Ovatko ne eri vai sama genre?

Jos kaunokirjallinen ensyklopedia on genre, onko se olemuksellisesti koominen genre? Onko ”tiedon” käsittely ”poeettisesti” välttämättä komediaa? Komediaa joka syntyy ”totuuden” suhteellistumisesta?

Onko ensyklopedia miehinen genre? Onko se väistämättä miehisen hallinnan illuusion rakentamisen projekti? Onko silloin myös kaunokirjallinen ensyklopedia miehinen genre? Siksikö *Ensyklopedia* on niin maskuliininen kirja? Onko ensyklopedian pakko olla sitä?

Mitä muuta *Ensyklopedia* voisi olla ellei se olisi mitä on? (Onko tämä järkevä kysymys?)

***

Onko ensyklopedian kirjoittaminen suuruudenhullua? Kuka silloin on suuruudenhullu?

Onko *Ensyklopedialla* oma kirjoittajansa, joka on erillinen sen kolmesta nimetystä kirjoittajasta? Erillinen, vieras subjekti, joka on ajan kuluessa ottanut haltuunsa esimerkiksi Jukka Viikilän ja salakuljettanut omaa materiaaliaan, omaa ääntään, muun muassa tämän kirjoihin *Runoja* ja *Runoja II*?

Onko *Ensyklopedia* vain tuon vieraan subjektin tapa uusintaa, monistaa ja levittää itseään?

Mitä se aikoo seuraavaksi?

***

Onko taideteoksen hyvä olla niin itsestään selvästi briljantti ja nokkela kuin *Ensyklopedia* on? Onko taideteoksen hyvä olla sileä, rikkeetön, haavoittumaton? Onko se ensyklopedista? Onko ensyklopedistin oltava suvereeni?

Onko briljanssista valittaminen perverssiä?

Miksei *Ensyklopedia* ole perverssimpi?

Onko se ensyklopedioiden piirre? Onko *Ensyklopedia* kaikesta huolimatta osittain ensyklopedisuutensa kahlitsema? Olisiko se hyvä vai paha?

Onko *Ensyklopedia* siis kaikesta huolimatta perverssi, kirjallista bondagea?

Mikä kirja ei olisi?

***

Voidaanko sanoa: ”ensyklopedistin klitoris venyy klaustrofobisen kleptomaniin selkeissä kelmeissä sormissa”? Vai onko se klisee?

***

Ensyklopedia: Elvy, ole kiva? Kevytsokeeria? Tehty koelima? Kehys onnen: viha?

***

Jos ristiviite on ”ensyklopedian montaaiteknikkaa”, miksi niin moni *Ensyklopedian* ristiviitteistä on niin selkeä ja ymmärrettävä, jännitteetön?

Millä internetsivuilla harjoitetaan miessukupuolen systemaattista häväistystä?

Kuka *Ensyklopediassa* puhuu?

Toistaako tämä katkelma aiempia katkelmiani? Toistaako *Ensyklopedia* itseään? Onko ensyklopedian pakko toistaa itseään?

***

Entä jos *Ensyklopediaa* lukisi romaanina, jossa seikkailee kolme henkilöä, JN, JV ja TN, joiden repliikeistä kirja koostuu? Olisiko se

mielekästä? Minkälaisia suhteita näiden fiktiivisten henkilöiden välille syntyy? Minkälaisia ihmisiä he ovat? Kehittyvätkö nämä henkilöt kirjan aikana?

***

Kuinka suuri osa *Ensyklopedian* tiedosta ja antitiedosta on ennen kaikkea ja lähtökohtaisesti *tunnistettavaa*? Eikö tunnistettavuus ole yksi teoksen viehätysten salaisuuksista? Mutta eikö ensyklopedian pidä nimenomaan antaa meille aiemmin tuntematonta tietoa, lisätä tietomääräämme? Pitäisikö kaunokirjallisenkin ensyklopedian pyrkiä enemmän yllättävyyteen ja vierauteen? Vai onko tämä epäoikeutettua: ehkä *Ensyklopedia* sisältää kuitenkin harvinaisen paljon tuoretta hengenravintoa? Mikä on tuttuuden ja vierauden suhde *Ensyklopediassa*?

***

Kyselenkö minä näin paljon koska ”ensyklopedian” kuuluu olla Subjekti-Joka-Tietää? Ovatko nämä kysymykset *Ensyklopedialle* suunnattuja? Onko *Ensyklopedia* aikuinen joka on tehnyt minusta kyselyikäisen lapsen? Ja kuka on ”minä”? Onko *Ensyklopedia* luonut tämän tekstin puhujan? Onko se *Ensyklopedian* subjektin uusi laajentuma?

Ei kai *Ensyklopedia* tee minusta ”miestä”?

Ja entä *Ensyklopedian* omat kysymykset? Minkälainen olisi ”ensyklopedistin arvuuttelu”?

***

Onko sillä kädet? Elääkö se häkissä? Onko se kommunisti? Ajaako sitä tiedon ja ymmärryksen intohimo? Ajaako jokin demoni sitä takaa? Onko se nerokas? Voidaanko siitä puhua? Onko se yksilö? Onko se tyytyväinen elämään? Onko se materiaa? Onko se henkeä? Onko sen sanoja syytä kuunnella? Pääseekö se kuin veräjältä? Uskaltaako sitä arvuutella?

***

Kesy komedia? Levy on Eiran? Elvy jo, henki, ah?

***

Miltä etäisyydeltä ensyklopedisti katsoo materiaaliaan? Onko kaikki ensyklopedistille materiaalia? Missä ensyklopedisti on?

Voiko mikään etäisyyden päästä katseltu olla tuttua? Voiko mikään etäisyyden päästä katseltu olla vierasta?

Missä *Ensyklopedian* lukija on? Mistä paikasta käsin nämä kysymykset kysytään? Onko niiden kysyjä kaikesta huolimatta ”minä”?

***

Mikä on näiden kysymysten luoman tilan suhde *Ensyklopedian* luomaan tilaan? Jäljitteleekö se sitä? Seuraako se sitä? Onko se reaktiota siihen? Onko se osa samaa diskursiivista kenttää? Kiertävätkö nämä kysymykset *Ensyklopediaa*? Ovatko nämä kysymykset sen luomia? Keneltä minä kysyn tätä?

Mitä nämä kysymykset tekevät lukijalleen? Miksi ajattelen, että niissä on jotain samaa kuin *Ensyklopediassa*?

Onko se jotain niin yksinkertaista kuin että jatkuva kysyminen on merkki uteliaisuudesta, ja että kaikkialle haarautuva uteliaisuus on kauneimpia piirteitä sekä ensyklopedioissa että *Ensyklopediassa*?

Ja jos jokaiseen kysymykseen on useampi kuin yksi vastaus, onko kysymys väistämättä moninaisempi lauseen muoto kuin väitelause? Onko tämän tekstin kysymysmuoto kunnianosoitus *Ensyklopedian* moninaisuudelle ja haarautuvuudelle?

Miksi minä puhun omasta tekstistäni vaikka minun pitäisi puhua *Ensyklopediasta*? Mutta eikö *Ensyklopedian* tilan pitäisi periaatteessa laajentua käsittämään myös nämä kysymykset? Onko tämä sama kysymys kuin kysymys *Ensyklopedian* tuttuudesta ja vieraudesta?

Toistanko minä taas itseäni?

***

Entä jos *Ensyklopedia* on romaani ensyklopediasta? *Ensyklopedian* fiktiivinen elämäkerta? Minkälainen henkilöahamo ”ensyklopedia” on? Entä keitä JN, JV ja TN silloin ovat? Mitä ensyklopedialle tapahtuu?

Voiko ensyklopediassa tapahtua mitään? Voiko ensyklopedialle tapahtua mitään? Ovatko ensyklopediat staattisia? Ovatko ensyklopediat tiloja? Millaista proosaa ensyklopediat silloin ovat?

***

Voiko ensyklopedia sisältää mitä vain? Voiko ensyklopediasta kysyä mitä vain?

Miksi vastauksista *Ensyklopediaa* koskeviin kysymyksiin on kuultu vain epäuskottavia huhuja?

***

Selventävätkö nämä kysymykset vastausta kysymykseen ”miksi *Ensyklopedia* on vuoden 2011 paras suomalainen proosakirja”? Vai onko se kaikille sanomattakin selvää?

Tiedon portaat

ARVOSTELU Taideteoksen arvostelun kriteerit ovat teoksessa itsessään. Oikean taideteoksen tunnusmerkki on, että se sisältää kritiikkinsä idun. Varhaisromantikoille kritiikki on toiseen potenssiin kohotettua kirjallisuutta, tai pikemminkin: kirjallisuus itse kohoaa kritiikissä toiseen potenssiin, eikä kritiikki voi olla mitään muuta kuin teoksessa olevan reflektion jatkamista. MKS › paistien tyyssijat › ihailu › suljettuja valtioita

ASIOIDEN PINTAKERROS ”Vasta kun on tutustunut asioiden pintakerrokseen [...] voi ryhtyä tutkimaan mitä sen alla on. Mutta asioiden pintakerros on ehtymätön.” (Italo Calvino) MKS › jättiläis-kilpikonnat › tuotemerkki

ASKELEET Kävelytaidon musta kirja pitää sisällään koko *Ensyklopedian*: kävely ei sovi lukemiseen eikä lukemus ole tarkoitettu kävelemistä varten. *Ensyklopedia* on stoppinappi. Istu ja ala. Lukutuoli ei tee harha-askeleita. Sana vain valehtelee. *Ensyklopedia* on paussipala lukunälkään. Barreli popparia, kirjankusetajan iltalenkki, lähtee liikkeelle punaisissa valoissa. Älä kävele. Kävelytaidolla et tee mitään, kun luet *Ensyklopediaa*; mutta jos osaat lentää, voit saavuttaa kansienvälisen kansainulkoisuuden. MKS › musta marssi › sukeltajat

CURRICULUM VITAE Vähitellen sinusta tuli puolueen keulahahmo. Kasvavasta yksinäpaisuudesta huolestunut Anton Drexler ja muut perustajajäsenet yrittivät heikentää valtaasi puolueessa laatimalla kirjelmän, jossa sinua syytettiin diktatorisista otteista. Nykyään heräät hymyillen jo kukonlaulun aikaan ja syvennyt omaan mieleesi puoleksi tunniksi. Päätit ryhtyä nälkälakkoon, jotta keskuskomitea selvittäisi asian ja puhdistaisi sinut syytöksistä. Liian moni hakee onnea kumppanin kautta. Sinua ei kuitenkaan viety vielä pitkään aikaan. Sanomalehdet kirjoittivat yhä joukkojen närkästyksestä.

Sitten alettiin yhtenään kantaa kotiin kuulustelupöytäkirjoja. MKS › vapahtava salama › Itä-Euroopan sosialististen maiden popmusiikki

HALKOMAAILMA (RIKKOMINEN) ”Ne uskalsivat täyttää kokonaisia kujia haloilla ja rakentaa tasaisia kenttiäkin. Jotta työstä olisi ollut jotain iloa, lähetimme nopeimman juoksijan upseerialueen metsään huutelemaan, että rikoimme niiden halkomaailmaa täyttä päätä.” (Veijo Meri) MKS › halujen istutus › kustannustoimittaja

HALTIAT 1) Haltioiden kaupunki. Aikojen alussa, kun ihminen oli vielä surkea luolamies, laskeutui taivaista Haltioiden kaupunki. Kaupunki syntyi kukkulalle rakennetun pyhäkön lähelle. Kaupunki kasvoi, kun sinne virtasi uusia yrittäjiä. Kaupungin vedet ovat oivia. Herttua kitkee yllättävän tehokkaasti rikolliset pois rehellisen rahvaan parista. Haltioiden kaupunki on täynnä hauskoja yksityiskohtia, jotka viittaavat täydellisesti magian kautta elävään kulttuuriin. Kaupungissa ei juuri ole lapsia, koska he eivät olisi turvassa. Haltioiden kaupungissa perheet kamppailevat valta-asemasta. Vallanhimon ja pahuuden keskelle syntyy Drizzt Do’Urden, puhdas sydäminen ja sydämetään sivistynyt. Hän ymmärtää syvällisesti ihmistä ja elämää ja osoittaa sen kaikessa; kun hän oli luokkakavereidensa seurassa, hän oli miellyttävä ja vilkas. Kaikki eivät katso ihmisiä hyvällä Haltioiden kaupungissa, mutta heitä on siellä muutamia yleensä ostamassa tai myymässä. 2) Lohikäärmeet. Lohikäärmeiden maassa haltia olisi yhtä outo kuin parvekkeet ja ikkunat, tai dracoliskot, enkä voi uskoa heidän zitrojensa olevan lohikäärmeeseen hallitsijoiden veroisia. Kerran eräs haltia törmäsi lohikäärmeeseen ja tappoi tämän. Kun muut lohikäärmeet huomasivat tapon, he raivostuivat. Alkoi kymmenien vuosien mittainen sota. Se jatkuu edelleen. 3) Myrkkyjuoma. Kerran eräs haltia yritti myrkyttää konin laittamalla vahvaa käärmeenmyrkkyä konin juomaan. Toinen huhu väittää että druidit vartioivat haltiakuningas Etherilan tarunomaista päämajaa jos entiselle sattuisi jotakin. On myös mahdollista, että on olemassa pimeällä puolella asuva Haltiakuningas, niin kuin on mahdollista, että on olemassa täydellisen looginen argumentti, mutta jos örkit tulittavat kaupunkia pohjoispuolelta, sukellat nopeasti tunteiden mereen aamun valjetessa ja paljastaessa auringonnousun kultaamia pikkuesineitä kuten sarkofagin ja faaraon kultaisen maskin. 4) Sukupuolitottumukset. Haltioilla on pitkät, suipot penikset, paljon pitemmät kuin ihmisillä tai kääpiöillä. Haltioilla on niin

ikään erikoisia kykyjä, kuten valmius telepaattiseen viestintään sekä taito kommunikoida susien kanssa. Vuodesta 2002 lähtien haltioilla on ollut mahdollisuus rekisteröityyn parisuhteeseen. Kauan sitä ennen Dong-levähdyspaikka on ollut tunnettu haltioiden tapaamispaikkana. Siitä lähdetään metsään ja sen vieressä on teollisuusalue. Teollisuusalueen puolella katu päättyy käänstöpaikkaan. Pikku polut vievät metsään. Siellä on aika railakas meno. 5) Ansiomerkit. Haltioilla on oma ansiomerkkinsä, hopeinen laatta. Sen kalleudesta ei ole tietoa, koska haltioilla on rahaa millä maksaa ja muutenkin haltioilla on kaikki vaan paljon paremmin. Näin on, koska haltioilla on tyylitajua. 6) Joului. Haltioilla ei ole joulua. MKS › painotettu noppa › tarkkuus ja likimääräisyys

HUONEET Muotoilla nykyajalle vieraita sensibiliateettejä, rakentaa huoneita, käytäviä niiden välille. On helppoa sanoutua näyttävästi irti nykyajan ilmiöistä, mutta vaikeaa ajatella yksityiskohdissa eri tavalla, luoda konkreettinen tila jollekin uudelle. Rooman kartta muuttuu käyttökelpoiseksi heti Pariisiin saavuttaessa. Tuntee toisin, luissa asti, artikuloida tämä riittävän selvästi tai hämärästi. Avata uusia assosiaatoratoja, hermoratoja, kulkea täsmälleen haluamallaan etäisyydellä valmiista urista. Aina muistetaan puhutaan umpihangesta, mutta tarvitaan enemmän tutkimuksia tien ja umpihangen välisestä tilasta. MKS › portti › mielen tasapainolajit › neanderthalit

ITÄ-EUROOPAN SOSIALISTISTEN MAIDEN POPMUSIIKKI ”1960-luvun puolivälissä tapahtuneen brittiläisen beat-musiikin läpimurron jälkeen on Itä-Euroopan sosialistisiin maihin syntynyt satoja beat-musiikkia esittäviä yhtyeitä.” (*Otavan Suuri Ensyklopedia*) MKS › satakielen ominaisuudet

ITSEKUVASTELUSTA ”On olemassa runoutta, jonka kaikki kaikessa koostuu ideaalisen suhteesta reaaliseseen, ja jota siis filosofisen ammattikielen analogian mukaan tulisi kutsua transsendentaalirunoudeksi... [A]ivan kuten sellainen transsendentaalifilosofia olisi kovin vähäarvoista, joka ei olisi kriittistä, ei esittäisi tuottajaa samalla kuin tuotetta, eikä sisällyttäisi transsendentaalisten ajatusten järjestelmään myös transsendentaalisen ajattelun luonnehdintaa: niin samoin tämän runouden tulisi yhdistää moderneilla runoilijoilla usein esiintyvät transsendentaaliset aineistot ja runokyvyn poeettisen teorian ennakoinnit siihen taiteelliseen refleksioon ja kauniiseen itse-

kuvasteluun, jota esiintyy Pindaroksella, kreikkalaisten lyyrisissä katkelmissa ja vanhassa elegiassa, sekä uudemmalla ajalla Goethella. Aina näitä esitettäessä sen olisi esitettävä itsensä siinä muassa, ja sen olisi oltava kaikkialla samanaikaisesti sekä runoutta että runouden runoutta.” (Friedrich Schlegel) MKS › rubiinivahto › asioiden pintakerros

KLUGE, ALEXANDER Klug 1 a, *klüger, klügste* 1 viisas (älykäs), älykäs (terävä),ärkevä, terävöpäinen (kuv), terävä-älyinen, terävä (kuv; henkilöstä, terävä-älyinen), fiksu (puhek), selvöpäinen, täysijärkinen, ymmärtäväinen *hinterher klüger sein* jälkiviisas 2 varovainen, harkitsevainen 3 (adv; *klüger, am klügsten*) viisaasti, ärkevästi *aus einer Sache nicht klug werden* 2 ei ymmärtää jtk. MKS › nerot kivikaudella › maailmanpalot

KUULEMISET Vasta vähän ennen puiden latvoja päävarjo aukesi. Meteoritista kertoi ensimmäisenä Keskisuomalainen. Vanhat ihmiset olivat puhuneet että suolla olisi palanut virvatulia. Apuun rientäneitä vastaan käveli nainen. Kuulemiset suoritettiin aluesairaalassa, kettuja oli houkutellut paikalle helppo ravinnonsaanti. Poliisiin mukaan nainen voi olosuhteisiin nähden hyvin. MKS › linnoitukset › naissukupuolen systemaattista häväistystä

LANKA Ainoa elementti joka on kiinnittynyt, liittynyt tai muuten yhteydessä jokaiseen toiseen elementtiin, objektiin, esineeseen, henkilöön tai yhteiskunnan jäseneseen. Se on harmaa ja usein kullattu ja kimmeltää aamuisin. Jäsenet kiillottavat sitä yksinkertaisesti liikkumalla eteenpäin tai taaksepäin tai jäämällä aloilleen. Lanka on lyhyin matka kahden kappaleen välillä. Sitä voi seurata mille tahansa alueelle tai henkilöön, jota kaivataan. Se kantaa pinnallaan käsien revityn jäämistön – jäsenistä, jotka vetivät liian kovaa, pitivät kiinni liian kauan, saapuivat liian nopeasti. MKS › abstraktion pelko › aakkoset › ansat › antityökalu › Frederick › messonismi › käsisanat › tuoksukamera › neanderthalit

LOGISTINEN VIRHEPÄÄTELMÄ ”If the coaches are so dirty it must mean that we have not far to go.” (Dr. Pappenheim) MKS › Appelfeld, Badenheim, Federman

NEANDERTHALIT Toisin kuin lyhyitä ja käskeviä proosaurahduksia suosinut Cro-Magnonin ihminen, neanderthalit käyttivät

runoutta keskinäisessä viestinnässään, joka ei tähdännyt yksimieli-
syyden saavuttamiseen, metsästyksen tehostamiseen eikä lajin säi-
lymiseen. Näin ollen kilpailevan lajin ilmaantuminen neanderthalin
ihmisen vaivalloisesti itselleen valloittamaan ekologiseen pakaste-
lokeroon synnytti heidän keskuudessaan vain sukupuuton myötä
lopullisesti ratkeamattomaksi jääneen kiistan parodian ja pastissin
välisistä eroista. Vastoin piintyneitä uskomuksia runous ei kuitenkaan
aiheuttanut lajin perikatoa, jonka syyksi on yhteistyökäänteeseen jälkeisen
evoluutiopsykologian ja post-kognitiotieteiden viimeaikaisten edistys-
askelien myötä paljastunut neanderthalin ihmisen myötäsyntyinen
olfaktorinen yliherkkyys suurten homo sapiens sapiens -laumojen
erittämille voimakkailla stressihormoneille. On arvioitu, että noin 1–
4 % eurooppalaisten nykyprosaistien proteiinitason perimästä on
peräisin neanderthaleilta, mikä riittää tilastollisesti selittämään
kokeellisten prosaistien keskuudessa eri aikoina havaitun julki-
suuspakoisuuden. MKS › rytminen änkytys › emotionaalinen eroosio ›
stressiekologia › zoosemiotiikka

OLLI ”Hän tahtoi kirjoittaa. Jotakin oikein kaunista. Joka olisi kuin
runoa. Mutta mistä? Ihmisestäkö? Joka kuitenkin oli niin rajallinen,
joka korkeimmillaan ja hienoimmillaan oli heikoimminkin uudistuva,
keskushermostonsa soluilta hedelmätön! Ihmisen unelmastako? Joka
usein täytyessään muuttui murha-aseeksi häntä itseään vastaan,
niinkuin ihmissuvun lempihaave: lentäminen! Rakkaudestako? Joka
nykyaikaisessa yhteiskunnassa oli melkein kauttaaltaan ulkonaisen ja
sisäisen heikkoudentilan keinotekoista pönkittämistä ja siksi niin
raskasta! Onnestako! Mikä oli onni? Toiset väittivät, että se oli
ainoastaan kaksin saavutettavissa. Mutta jos tahtoi sellaista, joka ei
ollut ei yksin eikä kaksin saavutettavissa, kuten Olli!” (L. Onerva)
MKS › tappajavalas › suomalaisia unelmia

OPERAATIO JUBILEE 2 on käytössä jokaisessa nykyaikaisessa
hyvin varustetussa konttorissa. Operaatio Jubilee 2 avataan (mutta
vain administratoraalisen konsultaation jälkeen) tilanteessa jossa
tarvitaan tietoa päätöksenteon tueksi, tietoa joka ei ole eikä voi
luonteensa tähden koskaan olla normaalien hankintatoimenpiteiden
kohteena. Op.Jub.2 nostetaan pöydälle vähintään kuuden todistajan
(ylintä johtoa) läsnä ollessa. He joutuvat allekirjoittamaan sopimuksen
jonka nojalla heidät voidaan vetää oikeuteen, jos he käyttävät
Op.Jub.2:n hankkimia tietoja väärin. Myös heidän perheitään saatetaan

uhata. Yhden lapsen tiedetään kuolleen. He ovat äärimmäisen varovaisia. Op.Jub.2 on perimmäinen syy ylimmän johdon ”salatuille palkkioille”, bonuksille joita tyhmä rahvas ja pahantahtoinen media pitävät ”kohtuuttomina”. Se on kuitenkin pieni hinta vaitiolosta, ja tämän tietää myös valtion omistajaohjauksesta vastaava ministeri, vaikka julkisesti muuta väittää. Tieto jonka Op.Jub.2 tuottaa on eräässä tarkoin varjellussa mielessä pelottavaa tietoa. Siitä saa käyttää vain 0,000001 % ja ainoastaan konttorin tarkasti etukäteen määriteltyihin tarpeisiin, näin on säädetty Laissa. Op.Jub.2 käynnistetään. Se sanoo vrum- vrum- vrum ja sen suu-onkaloreiästä putkahtaa ulos COMPENDIUM.Ylin johto noukkii tarvitsemansa pinseteillä (Op.Jub.2 on merkinnyt sen huomaavaisesti vaaleanpunaisilla reunuksilla). He siirtävät tiedon pieneen peltirasiaan ja vievät sen nopeasti keskijohdon käsiteltäväksi. MKS › joutsenet › kapitalismi › mustasukkaisuuden oireita

POIKIEN KÄSIKIRJA ”Hullut isät kulkevat pitkin katuja edestakaisin ja huutavat. On ihan sama vältteletkö vai halaatko heitä tai kerrotko heille mitä todella ajattelet, sillä he eivät kuule. Tietämättömyyden ympäröiminä isät etenevät ohjeittensa varassa. Isää on parasta lähestyä takaapäin, koska silloin hän ei todennäköisesti pysty keihästämään sinua vaikka yrittäisi. Tunsin kerran isän nimeltä Ys, jolla oli monta lasta. Hän oli myynyt jokaisen heistä luutehtaalle. Isillä on monta ääntä ja jokainen niistä on kauhistuttava omalla tavallaan. Jos isäsi nimi Hiram tai Saul, niin pakene metsiin. Jos isillä on tyttäriä, meidän elämämme helpottuu. Isiä on 29 lajia, mutta vain 19 niistä on tärkeitä. Huumattu isä ei ole tärkeä. Ensimmäinen ongelma kadonneen isän löytämisessä on hänen kadottamisensa. Isien penikset ovat maagisia, paitsi suurimman osan aikaa. Yamos oli periaatteen mies, joka ei koskaan, ei koskaan vaikka rahasta kuinka oli puutetta, syönyt lapsiaan. Silti lapset katosivat yksi kerrallaan. Olemme siis päätyneet siihen että isyyden ydin on vastuuntunto. Vihaan relativisteja, hän sanoi, ja heitti kirjan tuleen.” (Peter Scatterpatter) MKS › kuolleen miehen mutka › Motorman › miehen vaihtoehdot › lapsennälkä › alkuperäinen veli › Nooan kuolema › siivekäs karju

PÄIVÄHUONE Harmaa laatikko valoa täynnä, teräksisin kulmin, sillä on nimi. Nimeä ei kerrota. Sinne vie portaat, sorasta sänkisiet, alla jää kuin kylmää poimuista ihoa, mitä sen alla on, mitä lihaa sen alla on, sitä ei kerrota. Punaiset kirjaimet, hennot nuolet sisustuksen

väriin sävytetyt kylteissä kertovat minne matkasi olkoon ja mikä ovi takanasi lukitaan. Soikealla sohvalla käytävän päässä istuu tyttö limainen kultainen tukka selkänojalla levällään, viltin alla näivettynyt merenneidonpyrstö ja yksinäinen ulpukankukka. Anna hänelle simpukka kädestäsi, sulje se hänen nyrkkiinsä, nosta nyrkki hänen huulilleen, katso että hän suutelee, katso että koskettaa kunnolla. MKS › paaninen kauhu › ovisilmä

SELVÄPÄISYYS, TÄYSIJÄRKISYYS Lippulaiva L'Orientin räjähtäessä elokuun 1. päivänä vuonna 1798 taivas Abukirin yllä oli pilvetön. Siksi absoluuttisen tarkkanäköisen havainnoitsijan pitäisi voida nähdä tämä tapahtuma noin 214 valovuoden päässä sijaitsevan, valoherkällä jodilla päällystetyn, pyörivän sylinterin muotoisen taivaankappaleen (eräänlaisen kosmisen mainospylvään) pinnalla MUINAISEN VALON muodostaman UNIVERSAALIELOKUVAN erityisenä yksityiskohtana, olettaen että NEGATIIVINEN ENERGIA osoittautuu tieteen valossa PIMEÄN ENERGIAN tyhjiöfluktuaatioksi. MKS › Kluge, Alexander

TAIDEHALLI Oikeasti ihmisen silmät ovat takaraivossa, takaraivon sisäpuolella. Sen tietää siitä että ihminen näkee kaiken itsensä läpi. Näytä ihmiselle keinonahasta ommeltu ihme ja hän sanoo: meillä oli kotona tuollainen sohva kun olin pieni. Näytä ihmiselle kuperkeikkaa heittävä piispa ja hän sanoo: minäkin osaan tehdä kuperkeikan, tahdotko nähdä. Näytä ihmiselle rohkea teko ja hän sanoo: minä en kyllä tuollaista takkia panisi ikinä päälleni. MKS › taidesommittelu › huoneet

TARKKUUS JA LIKIMÄÄRÄISYYS Runouden kuvausvoiman eksaktina tieteenä on väitetty perustuvan sen likimääräisyyteen. Kuitenkin totuudenetsijä pääsee pitkälle myös turvautumalla perinteisiin tutkijanhyveisiin: järjestelmällisyyteen, aineiston analysointiin, kaikkien ratkaisuvaihtoehtojen huolelliseen koetteluun. ”Valikoimalla poimitaan tärkeät kohteet; yksinkertaistamalla karsitaan turhat yksityiskohdat; selkeyttämällä korostetaan kohteiden keskinäisiä suhteita tarkan sijainnin kustannuksella; pehmentämällä korostetaan jatkuvuutta pistekohtaisen tiedon kustannuksella; yhdistelemällä korostetaan palasista muodostuvaa kokonaisuutta; osiin jakamalla korostetaan tärkeämmän aiheen jatkuvuutta; muuntamalla vaihdetaan symboli toiseksi.” (*Ensyklopedia*) MKS › kartan valmistaminen › itsekuvastelusta

TV:N EDESSÄ OLEMINEN ”Juoneet ihmiset ja muutkin kertovat muistojansa jotka ovat niin ja niin liikuttavia. Kun heidän tarinansa on kokonaan puitu, muutamat kysyvät onko minulla vaikeita muistoja. Silloin minun on tehnyt mieli sanoa, että ainakin kerran tv:n edessä minun oli hieman vaikea olla.” (Maila Pylkkönen) MKS › selibaatti › epäjumalan porsaanreikä

TIETOSANAKIRJAN ARVIOINNISTA Tietosanakirjaa arvioitaessa on otettava huomioon seuraavat seikat: 1. Esitettyjen tietojen a. oikeellisuus, b. merkittävyys ja c. kattavuus; 2. Teoksen tekniset ominaisuudet, joihin kuuluu a. käytettävyys ja b. muoto-seikat (oikeakielisyys, taiton ym. rakenteiden esteettinen toimivuus). Kaikki *Ensyklopedian* antamat tiedot ja määritelmät vaikuttavat luotettavilta tai vähintään luottamusta herättäviltä. Lauseiden ja kuvien havainnollinen esitystapa herättää myös (vuoroin hyviä, vuoroin pahoja) aavistuksia, niin kuin runouteen kuuluu; esteettinen sen paremmin kuin tekninenkään puoli ei jätä toivomisen varaa. Tietojen relevanssi taas mitataan käytännössä: missä määrin nykyiset ja tulevat runoilijoiden, filosofien ja mystikoiden sukupolvet hyödyntävät *Ensyklopediaa* tutkimustyössään? Tois- taiseksi ennuste näyttää lupaavalta. Jäljelle jää kohta 1.c. Tuliko mukaan kaikki tarvittava? Onko eläinhakusanoja liikaa vai liian vähän? Onko pornoa liikaa vai liian vähän? Miksi geriatrician uusimmat tulokset jätettiin pois? Miksi pediatrian vanhimmat tulokset jätettiin pois? MKS › rautatieharha

TIETOSANAKIRJAN KUOLEMA Vielä 1980-luvulla vähä- varaiset opiskelijat saattoivat hankkia taskurahoja myymällä suur- teoksia ovelta ovelle. Vaatimuksena oli oma auto ja siistit vaatteet. Kun käärmeet kevään tullen virkosivat, ne pääsivät omin avuin kivijalasta pois. Nykyään sata vuotta vanha kirkko toimii parkki- hallina. Jotkut uskovat tietoverkon merkinneen tietosanakirjan kuolemaa. Todellisuudessa tapahtuu muodonmuutos: tietosanakirja lakkaa olemasta tiedonhaun väline, muuttuu kaanoniksi. Mitä rah- vaalle kannattaa kertoa? Mitkä seikat ovat kyllin arvokkaita koh- teita uteliaisuudelle? Mitä tietoja ei tule paljastaa? Tietoverkko ei arvioi laatua, kertoo kaiken mitä mieleen juolahtaa. Siksi tarvit- semme yhä makutuomareita, ensyklopedistit. MKS › varikset latvassa › olemattoman näkeminen › Turnerin ponnistukset › yön aikana syntyvät kartanot

ÜSIC [YSIŠ], METAF (1878–1914), turkkilainen musiikintutkija ja -pedagogi. Üsic esitti 1912 teorian parrankasvun ja parran muodon suhteesta musiikilliseen luovuuteen mm. väittämällä ”turkkilaisen musiikin” suuren suosion 1700-luvun Ranskassa merkinneen ”maskuliinisen taiteen” voittoa ”naisellistuneesta yhteiskunnasta”. Nykyään pidetään täysin selvänä, että Üsic teki teoksellaan tarkoituksellisesti pilaa tuolloisesta turkkilaisesta ”musiikkitieteestä”, mutta aikalaiset ottivat hänen ajatuksensa täysin todesta, mikä koitui tuhoksi hänen uralleen vakavana tutkijana. Üsicin vuonna 1904–05 suorittamat tutkimukset piristys- ja päihdeaineiden sekä sosiaalisen yhteiselämän erilaisten muotojen vaikutuksesta musiikkiin ja musiikkielämään johtivat väärinkäsitykseen, jonka mukaan hänen ”partateoriaansa” olisi ollut huumefantasiaa. (*Otavan iso musiikkitietosanakirja* 5) MKS › tarkkuus ja likimääräisyys › tietosanakirjan arvioinnista › tietosanakirjan kuolema

Vastauksia!

Seuraavat huomiot koskevat kahta vuonna 2011 ilmestynyttä kirjaa, Minna Lindgrenin teosta *Sivistyksen turha painolasti* (Teos) ja Janne Nummelan, Tommi Nuopponen ja Jukka Viikilän *Ensyklopediaa* (Poesia). Teosten tarkastelu yhden otsikon alla, olivatpa huomiot kuinka fragmentaarisia tai marginaalisia tahansa, ei ole mikään selviö. Itse asiassa kytköksessä on jotain pakotettua.

Teoksia kuitenkin yhdistää ainakin muutama seikka. Kumpikaan niistä ei ole runoutta. Ne ovat tietynlaisilla kollaasi- tai keräilyperiaatteilla rakentuvaa (ja samalla tiettyjen ankarien rajoitusten määrittämää) tunnustuksellista proosaa. Fiktiivistä proosaa toki, jos tätä seikkaa halutaan korostaa, vaikka kysymyksellä ei sinänsä ole merkitystä, kunhan vain muistetaan, että Minna Lindgren ei ole sama henkilö kuin *Sivistyksen turhan painolastin* nainen, eikä Janne Nummela, Tommi Nuopponen ja Jukka Viikilä ole *Ensyklopediassa* esiintyvä mieskolmikko.

Teoksia yhdistää myös eräs puute: kummassakaan kirjassa ei ole annettu sijaa hakusanalle MONTAASI. *Sivistyksen turha painolasti* korvaa tämän olennaisen hakusanan 'monomanian' määritelmällä:

monomania

Kiihkeä ja yksipuolinen harrastus, esimerkiksi vanhentuneen ensyklopedian lukeminen.

Nainen viittaa tässä itseironisesti itseensä. Kirjan alkusivulla kerrotaan, kuinka kustantaja oli puolihuolimattomasti, ohimennen ojentanut naiselle A. J. Jacobsin kirjan *The Know-It-All: One Man's Humble Quest to Become the Smartest Person in the World* (2004). Ja kuinka sitten oli jotenkin väistämättä käynyt niin, että naisen oli toteutettava jacobsilainen projekti.

Sen sijaan että nainen olisi Jacobsin tavoin kahlannut läpi tuoreen *Encyclopædia Britannican* tai vastaavan ja kirjoittanut kirjan tästä äärimmäisestä matkasta tietoon, hän toteaa lukevansa ”hieman

suppeamman ja jo vanhentuneen ensyklopedian, jotta plagiaatti ei olisi räikeä”¹. Kyseinen teos on Väinö Hämeen-Anttilan yksin laatima kaksiosainen *Uusi tietosanakirja* vuosilta 1928 & 1932. On helppo huomata, että teoksen vire on humoristinen, ja parhaimmillaan Lindgren onkin erinomainen humoristi.

Ensyklopedia sen sijaan ei ole pohjimmiltaan huumorikirja, ei mikään vitsikokoelma, vaan pikemminkin ”valistava ja havainnollinen tragedia”, ”huvittava ja inhimillinen komedia”, ”vakuuttava ja jännittävä romaani”.²

Kolmen miehen *Ensyklopediassa* hakusanan ’montaasi’ paikalta lukija löytää seuraavaa:

MOOTTORIPYÖRÄN KOPIOIMINEN *Teollisen kleptomaniian mestariteos*: Ural-merkkinen sivuvaunullinen moottoripyörä on kopioitu osa osalta laadukkaasta länsisaksalaisesta lähteestä. Siinä ei ole mitään vähemmän, mutta siihen on lisätty henki. JN › alleviivaaminen › *eklektinen kulttuuri* › luovuus › *pseudomorfoosi* › Rauschenbergin pukki

Mikäli seuraamme tämän hakusanan ristiviitettä hakusanaan ’Rauschenbergin pukki’ ja siitä edelleen ristiviitteen kautta hakusanaan ’ristiviite’, opimme ensin kuinka ”taideteos + pukki” muuttuu Rauschenbergilla taideteokseksi vasta ilmestyksen kautta, pukin kadotessa, kun taiteilija keksii panna pukin ympärille autonrenkaan. Ja sitten löydämme katonneen, ristiviitteeseen uponneen M-sanan:

RISTIVIITE, ensyklopedian montaasitekniikka. Ristiviitteen luoma yhteys paljastuu lukijalle meditaatiossa. Meditaation tuloksilla kirjoittamista. JN › haamuviite › hämähäkin seitti › maallinen idealismi › Rauschenbergin pukki › *tekoäly*³

---

¹ *Sivistyksen turha painolasti*, s. 5.

² *Ensyklopedia*, s. 55–56.

³ *Ensyklopediassa* ristiviitteet, jotka on kursivoitu, ovat haamuviitteitä. Kirjassa todetaan, että ”**HAAMUVIITE** luo fiktiivistä ensyklopediaa viittaamalla olemattomaan asiasanaan” ja että ”tämän tekijät uskovat omien artikkelinimikkeidensä olleen haamuviiteinä muinaisessa kadonneessa käsikirjoituksessa” (*Ensyklopedia*, s. 82). Näin kolme miestä kirjoittautuvat teoksessa muinaisen (virtuaaliseksi muuttuneen) sivistyksen henkiin herättäjiksi (ts. aktualisoijiksi) ja jatkajiksi (ts. uuden virtuaalisen synnyttäjiksi – deleuzelaista käsiteapparaattia käyttäksemme).

Puuttuvaa 'montaasi'-hakusanaa korvaavat siis selitykset 'monomanialle' ja 'moottoripyörän kopioimiselle'. Nuo selitykset sekä 'moottoripyörän kopioimisesta' käynnistyvä merkitysmatka osoittavat, että puutetta ei sittenkään ole. Tai että puute – ensyklopedistin huoli – on vain teoreettinen, abstrakti konstruktio. Tavallaan ensyklopedisti onnistuu aina.

Mieskolmikko ensyklopediakoneineen on siis selvästi hengen asialla. Edellä olevasta ristiviite-esimerkistä käy hyvin ilmi, millaisia ovat ne *Ensyklopediassa* käytetyt montaasitekniikat, joilla teokseen synnytetään ylimääräistä merkitystä, ”lisätään henkeä”.

Hengen asialla on toki myös nainen, mutta hänen strategiansa on aivan toinen. Nainen haluaa tutkia (yhden miehen jälkeensä jättämää) vanhentunutta tietoa ja kirjoittaa tämän vanhentuneen tiedon pohjalta, lineaarisesti aakkosjärjestyksessä edeten, omaa tarinaansa. Hän haluaa kirjoittaa hakusanojen inspiroimana kertomusta omista muistoistaan, siitä kaikesta, mikä kuuluu hänen omaan menneisyyteensä.

Kun *Ensyklopediassa* rakennetaan risti- ja haamuviitteiden avulla kaikkinaisen tiedon rihmastoa, *Sivistyksen turhassa painolastissa* ”hengen lisäämisen” tekniikka näyttää olevan *Ensyklopediaan* verrattuna ”humanistinen”: teos kehkeytyy viime kädessä ironisen kokonaistajunnan sisäisyydestä käsin, inhimillisen yksilösubjektin välittämänä.

Onko tällainen suhteellista eheyttä ilmentävä subjektiivinen näyttämö mahdoton estradi nykymiehelle? Onko *Ensyklopedian* ratkaisevalla tavalla hajonnut miestekijäsubjekti kykenemätön eteneeseen johdonmukaisesti A:sta Öölantiin?⁴ (Ja tekemään siitä suuren seikkailun?) Kariston kustannusjohtaja Väinö Hämeen-Anttilalle oma ”suurteos” ei ollut mahdottomuus.

Kysymyksiin voi vastata kieltävästi. Aivan kuten *Sivistyksen turhassa painolastista*, myös *Ensyklopediasta* huokuu huomattavan vahva halu kertoa – halu kertoa viime kädessä miehistä ja naisista. (On tietenkin selvää, että näistä kumpaakaan ei kirjoista hakusanana löydy; sen sijaan esimerkiksi asiasanat 'naisenpelko' ja 'miesten välinen kunnioitus' löytyvät *Ensyklopediasta*.)

---

⁴ ”Mielestäni liian harva kirja päättyy sanaan

Öölanti”

(*Sivistyksen turha painolasti*, s. 341.)

Minna Lindgrenin kirjassa naisen aiheeksi nouseekin vaivihkaa yksi mies, hyvin kaukainen ja tuntematon. Hämeen-Anttila, arvoituksellinen mies menneestä maailmasta, herää eloon välillä jokseenkin kuivaa tietosanakirjaa läpikäydessä. Miehen henki on läsnä hänen valitsemisissaan hakusanoissa ja hänen kirjoittamisissaan artikkeleissa.

Ensyklopedia on puolestaan kollaasi, kokoonpano, kooste kolmen (tässäkin tapauksessa varsin sivistyneen ja inhimilliseen tiedon historiaan perehtyneen) miehen aatteista, mieleenjohtumista. Ja koska kerronnan halun moodina on ”ensyklopediatyö”⁵, voidaan väittää, että ainakin pyrkimyksenä on kuvata *täydellinen mies*, mies monikossa.

Teos rakentuu ulkoisten kytkösten periaatteelle – näkyviin kirjoitetut ristiviitteet toimivat deleuzelaisina JA-JA-JA-konjunktioidina – mutta sisäisyyden kaipuuta se ei poista.

Kolmen miehen kimpkaa, maskuliinista triadia, on mahdotonta jättää huomiotta *Ensyklopediaa* tarkasteltaessa. Oli maailma kuinka sattumanvarainen kooste tahansa, sijoiltaan revitty, yksinäinen, hajonnut, fragmenteista koottu frankenstein, kollektiivinen Mies on meidän keskuudessamme.

Sivistyksen turha painolasti on kirja miehen lukemisesta. Se kertoo tarinan naisesta, joka tutustuu yhteen kummallisella tavalla intohimoiseen, maaniseen, traagiseen ja itsepäiseen mieheen, vaikka naisen ja miehen välillä on etäisyyttä suunnilleen ikuisuuden verran.

Niinpä viimeiseksi kysymykseksi jää: Millainen voisi olla *Ensyklopedian* ihannelukija?

Ehkä sen lukijoista parhaita ovat kaikki ne tulevaisuuden minnalindgrenit, jotka löytävät jostain kirjahyllyn perältä tämän kovakantisen opuksen ja alkavat lukea miestä A:sta Ödeemaan, miestä monikossa. Muistojen monikossa.

---

⁵ ”**ENSYKLOPEDIATYÖ** Mitä ovat helvetin tuskat muuta kuin tietämättömyyttä, lihan himoa, laiskuutta ja hengen tuhoa? Vastatkaa näihin kysymyksiin itsekseen ja häätäkää keskuudestanne ne, jotka yrittävät hyljeksiä taiteen ja tieteen tekoja, jotka ainoastaan ovat evankeliumin tekoja. [...] [T]iedossa työskenteleminen on Jerusalemin rakentamista, ja tiedon hyljeksiminen Jerusalemin ja sen rakentajien hyljeksimistä.” (*Ensyklopedia*, s. 57; William Blake, suom. Tuomas Anhava.)